

А.Дудараў

ЧОРНАЯ ПАННА НЯСВІЖА

Драматычная паэмаў трох частках

ДЗЕЮЧЫЯ АСОБЫ

Жыгімонт Аўгуст — польскі кароль.
Барбара — магнатка Вялікага княства Літоўскага.
Радзівіл Чорны — нясвіжскі князь, стрыечны брат Барбары.
Радзівіл Руды — ваявода, родны брат Барбары.
Бона Сфорца — польская каралева, маці Жыгімонта Аўгуста.
Мнішак — прыдворны.
Бжэнка.
Чорная Панна.

ЧАСТКА ПЕРШАЯ

СМЕРЦЬ

*Нясвгж. Лета 1551 года. Палац Радзівілаў. Уваходзяць
князь Радзівіл Чорны, Радзівіл Руды і Мнішак.*

Мнішак.

Мяне прыслала каралева Бона
Даведацца, што робіць тут кароль.

Радзівіл Чорны.

Пасля хаўтур сястры ён мне сказаў,
Што хоча нейкі час жыць у Нясвіжы,
Пабыць ля дрэў, што бачылі яе,
І пахадзіць па парку, дзе сцяжынкі
Хаваюць цеплыню яе слядоў.
Вось ужо месяц неўпрыкмет прайшоў,
І боль ва ўсіх суцішыўся, а ён,
Як цень, блукае,
Безупынна плача. Ра

дзівіл Руды.

Ён п'е віно, а потым горка плача...
Калі ж віно павыцекне слязьмі,
Ён зноўку п'е і зноўку горка плача. Р

адзівіл Чорны.

Калі ён слёзы выплача да дна,
Ў Літве не знойдзеш кропелькі віна. Мн

ішак.

Скажу па шчырасці: у Кракаве ўсе лічаць,
Што вы знарок грымаеце яго,
І хочаце, каб жыў кароль у княстве,
Каб па Барбары вечна смуткаваў. Ра

дзівіл Руды.

Не па Барбары, а па каралеве!

Мнішак.

Па каралеве...

Радзівіл Чорны.

Ён мой уладар,

Нашчадак па прамой вялікага Ягайлы,

Што з княства ў Польшчу каралём прыйшоў.

Хоць быў ліцвінам, стаў палякам лепшым.

Радзівіл Руды.

Як караля мы можам затрымаць?

Ён гаспадар Літвы і майго замка...

І муж нашай нябожчыцы-сястры. М

нішак.

Паўгода Польшча ўжо без караля,

Спачатку ён сядзеў ля ложка хворай,

А потым пахаванне рыхтаваў,

А зараз трызну ладзіць у Нясвіжы.

Бязладдзе ўсюды... Даручыў мне Сойм

Пры вашай дапамозе Жыгімонта

Вярнуць хутчэй у Кракаў на пасад.

Ён каралеву пахаваў... Навошта ж

Праз гэта і краіну ўсю хаваць?

Я буду гаварыць з ім...

Радзівіл Чорны.

Гэта марна.

Ён размаўляе зараз толькі з ёй... М

нішак.

З кім «з ёй»?

Радзівіл Руды.

З Барбарай! З каралевай...

Мнішак.

Ён, пэўна, звар'яцеў...

Радзівіл Чорны.

Калі сам пан

У сваім жыцці кахання слодыч зведаў,

То ведае й чароўны гэты сад.

Хто ў яго трапіў — той ужо вар'ят...

А тут... іх целы разлучыла смерць,

А душы разлучыць ніяк не можа. Р

адзівіл Руды.

Вунь ён ідзе... Дзівіцеся. М

нішак.

Мой Божа!

Адыдзем прэч! Р а

дзівіл Руды.

Ды ён нас не заўважыць.

Уваходзіць Жыгімонт Аўгуст са свечкай і з чарай віна. Жыгімонт
(гледзячы на свечку). Барб-а-а... Барба... Я ведаю, я ведаю, ты тут... І

твая постаць цмяная мільгае сярод дрэў... не пакідай... не пакідай мяне... Усім на свеце тут кіруе д'ябал... Ці Бог тут пекла нам усім зрабіў... Навошта?! Навошта нас спачіатку было злучыць, з'яднаць у адно... так, што я не заўважаў і не адчуваў... не бачь(ў, дзе ты, а дзе я... У нас былі адны вусны, адны рукі, адзін твар... І гэта ўсё... па-жывому нехта разарваў... разрэзаў... Дзе ты?! Дзе я?! Дзе ты, мая каханая, дзе я, душы» мая, забраная мая?.. Ты мёртвая, ды не жывы і я... Душа мая, забраная мая. Сёш^я па парку бегала маленькая дачка дварэцкага... Бялявае кіпатае дзяўчо... Яна плякала ў ладкі... і... смяялася... Як званочак... Гэта твой голас, Барба... Ты смяешся над усім светам... Барба-а-а...

Выходзіць са свечкай.

Мнішак.

Аж мае сэрца нават затрымцела.
О, боль які! Якое пачуццё!
Калі ён звар'яцеў — дык розум ёсць вар'яцтва,
Калі ж разумны — дык наш свет вар'ят...
На гэткі покліч нават з таго свету
Хто хочаш вернецца. Як ён кахаў яе! Радз

івіл Чорны.

Ён не кахаў! Ён і цяпер кахае...
Яшчэ мацней... Заўжды перад канцом
Успыхне моцна полымя і... згасне...
Спявае лебедзь гучна і... памрэ...
І разгарыцца лета... перад сцюжай...
Калі ў прыродзе нешта забуе
Не на дабро... Там смерць ужо гуляе. Мі||

шак.

Вы спрабавалі што-небудзь зрабіць? Радз

івіл Чорны.

Спытайце лепей, што не спрабаваў.
Хаваў віно — ды ён яго знаходзіў.
І гаварыў не раз з ім — ён маўчыць. Радз

івіл Руды.

Не раз і сонных зёлак падсыпаў.

І Ён зёлкі піў, але не засынаў!

МЛшак.

Не тое каралю вы падавалі,
Галоўны сродак не паспрабавалі. Рад

зівіл Руды.

Вы пра жанчын? Ды ен глядзіць праз іх,
Як мы праз шкло... Ён бачыць сваю Барбу... Мі||ша

к.

Няхай наяве ўбачыць сваю мару...
Хадзі сюды, дзіця маё...

Уваходзіць Бжэнка, вельмі падобная на Барбару Радзівід.

Радзівіл Чорны. О Божа! Ці замагільны свет
прыйшоў сюды,

Ці сам цяпер я ў свеце замагільным? Р а д з і
в і л Р у д ы.

Барбара, гэта ты?! М
н і ш а к.

Ідзі, дзіця...

Б ж э н к а выходзіць.

Р а д з і в і л Ч о р н ы.

Што тут было? Ці гэта ўсё трызненне?

Ці прывід ейны у Нясвіж прыйшоў?!

Барбара тут... Сястра наша! Барбара!

Ты прыплыла на заклік караля! М

н і ш а к.

Суपाкойцеся, князь... Яна такая ж вам сястра і жонка каралю, як я вам — маці. Бжэнка...
Дачка дробнага купца... Кракаўская мяшчанка й распусніца. У пятнаццаць год мела чатырох
палюбоўнікаў адначасова... Спакусіла свайго духоўніка. Маладых лашчыла за так, са старых
брала грошы. І вялікія! Яе змясцілі на выхаванне ў манастыр... Там яе выпадкова ўбачыла
каралева Бона. Ведаючы душэўны стан свайго сына, яго каханне да вашай сястры, каб
зменшыць яго боль... і пакуты... Р а д з і в і л Р у д ы.

...Яна вырашыла зрабіць каралеве Барбары замену? М ц|

ш а к.

Можна сказаць, што так. Р а д

з і в і л Ч о р н ы.

І замена гэта... кракаўская распусніца?! М н і

ш а к.

Князь Радзівіл! Ды хай бы любая жанчына ў Полынчы, любая графіня, дачка ці жонка
гетмана, канцлера, маршалка мела такое падабенства на спачыўшую сястру вашу — даю
слова, яна апынулася б у абдымках караля. Хто ж вінаваты, што такія твар, такая постаць, такія
валасы, такія вочы дасталіся ну... не самай святой жанчыне каралеўства... Вы толькі зірніце...
Хадзі сюды!

Уваходзіць Б ж э н к а.

Вы голькі зірніце! Каралева не была так падобна на сябе, як гэта істота на яе... Вы хоць холькі
ад прывіду пачалі адмахвацца, а я, калі мне паказалі яе ў манастыры, вобзем грывнуўся...
Вадой адлівалі... Ну, думаю, аджыла, зноў пачнецца... Не разумею, што вас абражае? Ваша
сястра на вябёсах, і гэта... дзяўчо ёй не санерніца... Я зірнуў на караля — мне стала страшна...
Калі ён пабудзе ў такім стане яшчэ адзін тыдзень — ён памрэ... Нябожчыкаў кахаць вялікі
грэх. Хай спусціцца на зямлю і... вось, калі ласка... кахае копію... Яна верне яго да рэальнага
жыцця, і мы не страцім караля. Р а д з і в і л Р у д ы

(аглядае Бжэнку). Усё супадае: вусны, вочы, шыя. М н і ш

а к.

О, колькі давялося адмываць... Р а

д з і в і л Ч о р н ы.

Няўлоўнае бывае падабенства,

А тут непадабенства не відаць.

Хіба вось толькі... гэтая радзімка. М н і
ш а к.

Тут не адмыеш, трэба габляваць. Р а д
? і в і л Ч о р н ы.

Скажы што-небудзь, мілая дзяўчынка. Б ж э н
к а.

Мне гэты пан забараніў казаць. Мне можна толькі трошкі паўсміхацца. М н і ш а
к.

Ды ладна, гавары ўжо. Б
ж э н к а.

І няпраўда, што я такая і гэтка... Самі ж спачатку бедную паненку да ложка
зацягнуць, самі ж усю ноч без перадыху спакушаюць, а потым і я ж сама вінаватая. І мянс ж у
манастыр! За што? Хіба я магла сілай спакусіць свайго святога айца, калі ён высокі, як вы,
пане, ды яшчэ й таўсцейшы... Я яму каюся, а ён мае грудзі цісне... І мне інквізіцыя. І мне
манастыр! Р а д з і в і л Ч о р н ы.

Даволі. Б ж
э н к а.

Маўчу. Р а д з і в і л
Ч о р н ы.

Магутны Бог! Вось два твае стварэнні Цудоўныя... Адно
напоўніў ты Высакародствам, розумам, пшчотай, У
другім — прытулак броду і граху. М н і ш а к.

Іа свеце трэба ўсё... ураўнаважыць. Ні святасць грэх, ні грэх
не спляжыць святасць. Ты, Бжэнка, лепей князю заспявай. Б
ж э н к а (*спявае*).

На моры вутачка купалася,
Пакупалася, у бор паляцела,
У барочку шчыранька грагаць стала: —
Дзе ж мае дзетачкі падзяваліся?
Ад майго гняздзечка адчураліся.
Дзе ж мае дзетачкі падзяваліся?
Ад майго гняздзечка адчураліся.

З'яўляецца Ж ы г і м о н т.

Ж ы і і м о н т (*крычыць нема*).

Барбара! Любая Барбара! Каханая! Хадзі!
Хадзі сюды! Я ведаў, што ты вернешся ў
Нясвіж... Я абдыму цябе... Я ў гэта верыў...

Абдымае Бжэнку. Навальнічная бліскавіца. Жыгімонт падае.

М н і ш а к.

О літасцівы Божа, ён памёр!

Б ж э н к а.

Ну вось ізноў. Ізноў я вінавата... Р а д

5 і в і л Р у д ы (*схіляецца*).

Цішэй... Заснуў... Заснуў нарэшце ён. Р а д

5 і в і л Ч о р н ы.

І дзякуй Богу... Доўгім будзе сон...

Выносяць караля.

М н і ш а к (*Бжэнцы*).

А ты ідзі цяпер гуляць па парку. Ды блізка
да людзей не падыходзь, Спявай ціхутка...
Можаш і паплакаць, І застагні, усхліпні
мімаходзь. Хай думаюць, Барбара зноў
прыйшла І ў замку тут прытулак свой
звайшла.

Выходзяць.

ЧАСТКА ДРУГАЯ

КАХАННЕ

Вільня, 1543 год. Сад перад палацам Барбары Радзівіл. Ноч.

Уваходзіць Б а р б а р а.

Б а р б а р а.

Баль адшумеў, і ціша навакол.
У чорным небе дрэмле ясны месяц,
Абліты цьмяным срэбрам лес і дол,
І болей не чуто птушыных песень.
Усімі зоркамі мяне цалуе ноч,
Ласкавы ветрык лашчыць, лашчыць грудзі,
І гладзіць цемра мне павейкі воч...
Я зведаю... чаго не зведаць людзям...

З'яўляецца каралевіч Ж ы г і м о н т.

Ж ы г і м о н т.

А я ўжо зведаў...

Б а р б а р а. Божа!

Ж ы г і м о н т.

Я пабачыў...

Што ўбачыць хіба можа толькі Бог. Б а р

б а р а.

і П Як вы пасмелі?!
Ж ыіг і м о н т.
Гэта абурэнне...
Прымусіла прыстойнасць расгаптаць.
Зірнуць на тое, ад чаго аслепнуць
Навекі можна...
Б а р б а р а.
Значыць, вы сляпы...
Цяпер кажыце ваша абурэнне,
А потым абурацца буду я...
Ж ы і і м о н т.
Як дазваляць, каб цемра цалавала
Такія вусны... Каб вятрыска мог
Брыльянты найкаштоўнейшыя лашчыць?
Ці ноччу вас кахае толькі ноч?
Куды ж глядзяць прыгожыя ліцвіны? Б а р
б а р а.
Усё! Даволі! Прэч! Сыдзіце з воч!
А то я закрычаць павінна буду. Ж
ы і і м о н т.
Ды вам нашто крычаць? Я закрычу:
Літва! Твая багіня сёння ноччу
Кахала месяц, той кахаў яе.
Я ўбачыў нерэальнае каханне
І з зайздрасці свяціла захінуў
Свінцона-чорнай хмарай. Б а
р б а р а.
Ён заходзіць... Ж ыцк
і м о н т. Я перамог... Б а р б а
р а.
Ну, а цяпер пайшоў...
Да сціпрых паннаў ходзяць госці ранкам.
Ж ы г і м о н т.
Дык запрасіце, панна, калі ласка,
І я прыйду за некалькі гадзін
Да часу запрашэння і чакаць
Ля брамы буду... Гэта асалода —
Чакаць хвіліны, каб убачыць вас.
Б а р б а р а.
Ой, майстра гаварыць...
Ж ы г і м о н т.
Зусім не ўмею!
Ні гаварыць, ні на жанчын глядзець. Б
а р б а р а.
А што ж цяпер вы робіде?
Ж ы г і м о н т.
Малюся. Б
а р б а р а.

Я не евятая... Жы
і і м о н т.
І таму вышэй... Б
а р б а р а.
Усё... Ідзіце, хлопчык мой... Ж
ы г і м о н т.
Бывайце...
Даруйце мне... Я болей не прыйду... Б а р б
а р а.
Не прыйдзеце? А як жа запрашэнне? Ці ветліва? Жы г і
м о н т.
Дык запрашэнне ёсць?! Б а
р б а р а.
Прыходзьце заўтра да мяне апоўдні
Не праз акно, вядома, як цяпер. Жы
г і м о н т.
Ды не, вы што... ды я прыйду праз дзверы. Б а р б а
р а.
Вы неяк разгубіліся? Ж
ы г і м о н т.
Ага... Б а
р б а р а.
Чакаю вас...
Жы г і м о н т.
Бывайце, мая панна...

Накіроўваецца да выхода.

Б а р б а р а.
Скажыце мне, каго я запрасіла. Жы г
і м о н т.
Я — Жыгімонт.

Выходзіць.

Б а р б а р а.
О Божа! Каралевіч!
Я чую ірожны голас твой, о лёс.
Ці на дабро ты мне яго прынёс?

*Кракаў. Палац на Вавет. Паког каралевы Боны.
Уваходзяць каралева Бона і Мнішак.*

Б о н а.
Што ў Вільві робіцца? І як там каралевіч? М н
і і і а к.
Жыве, як і належыць маладым.
Вяселы баль змяняецца банкетам,
Банкет затым змяняецца на баль.
Ды ўсё ж часцей бывае паляванне. Б о н а.

Без рызыкi?
М н і ш а к.
Без рызыкi, вядома.
Зуброў ён лічыць сімвалам і іх
Ніколі не чапае, а касулі,
Ласі, алені, козы, вепрукі...
Для рыцара ці будуць небяспекай? Б о
н а.
Ён п'е зашмат?
М н і ш а к.
Не дужа. Нейкі келіх. Б о
н а
Ці мае ён жанчын? М
н і ш а к.
О каралева! У такім узросце...
Б о н а.
Мне ўсё вядома пра ягоны ўзрост,
Пытаюся: жанчыны ў яго ёсць? М
н і ш а к.
Так, ёсць ужо. Б
о н а
І хто ж яны?
М н і ш а к.
Яны?.. Гэта яна.
Брыльянт найпершы у Вялікім княстве,
Як каралевіч кажа. Б
о н а
Што... брунетка?
М н і ш а к.
Не, каралева... Б
о н а.
Ды няўжо бландзінка? М
н і ш а к.
Незразумела. Валасы ў яе
Нібы святлом пранізаны. Такія
Бываюць, мабыць, толькі у русалак. Б
о н а.
Або ў вядзьмарак...
М н і ш а к.
Мусіць, так і ёсць. Б
о н а.
Яна адна ў яго?
М н і ш а к.
Мая нябожчыца маці, калі добразычлівыя суседзі казалі, што ў яе мужа
(майго. спадзяюся, бацькі) вельмі багатая жанчын, сказала мудра і глыбока: «Чым
больш, тым менш. Абы адна не завялася». Б о н а

Яна адна ў яго?
М н і ш а к.
Яна ў яго адна. Б
о н а.
Відаць, дурная пакаеўка з замка,
Ім аддаюць каханне хлапчукі. М н і
ш а к.
Ваш сын высакародзя, каралева.
Высакародныя ж кахаюць каралеў
Або нікога. Б
о н а.
У Вільні каралева?
Там нават роду добрага няма. М н і
ш а к.
Той род магутны. Гэта Радзівілы. Б о н а.
Што? Радзівілы? Хочаш ты сказаць... І хто ж яна? М н і ш а
к.
Барбара. Б о
н а.
Не!
М н і ш а к.
Барбара...
Ён трэці месяц з ёй ужо шчаслівы... ёй вершы піша. Б о н а.
Ўсемагутны Бог!
Як ты дазволіў?!
Чорная блуднідаі
Нікчэмнасць!
Ведзьма дзікае Літвы.
Разбэшчаная дрэнь майго дзіцёнка
Спіхнула ў багну бруду і граху.
Яна звяла ў магілу свайго мужа,
Ёй не хапае соцень мужыкоў,
Каб спаталяць юрлівыя жаданні.
І ёй цяпер патрэбны Жыгімонт?!
Я сына ад цябе абараню!
Перад табой сцяна агню паўстане!
Або адыдзеш прэч, або цябе не стане!

Вгльня. Спальня Барбары.

Жыгімонт і Барбара на ложы. Ноч.

Жыгімонт.

Ці дзень ці ноч цяпер на белым свеце? Б а р б
а р а.
Цяпер на свеце толькі ты і я,

І зоркі ўсе на наша ложка свецяць. Ж
ы г і м о н т.

Каханая, каханая мая. Б
а р б а р а.

Здаецца мне — я толькі што памерла
І нарадзілася... Мінулае маё
Ляжыць цяпер на могілках далёка.
І там не я... І там не я...

Жы г і м о н т.

Барбара... Б
а р б а р а.

Я толькі-толькі вершы раз дыхнула,
Заплакала... і я яшчэ дзіця.
Жывая мама... Бацька на руках
Мяне ласкава гушкае... А потым
Бягу па парку... Родны мой Нясвіж!
Мая Літва, мае лясы і пушчы...
Я — чыстая... Нічога не было,

Што без цябе... Сплыло... Сплыло... Сплыло...
(Засынае.) Жы г і м о н т.

Спі, любая... Хай прыляціць анёл...
Не! Не хачу! Ён будзе любаватца
Тваім празрыстым целам... Толькі змрок
Цябе схавае ад вачэй нясціпных.
Але ж тады не буду бачыць я...
Як мне цябе схаваць, але каб бачыць.
Самому... Трэба ў сэрца увабраць,
З табою зліцца і адзіным стаць.

Засынае. Грукат у дзверы.

Г о л а с Р а д з і в і л а Р у д о г а .

Барбара! Барбара! Зараз жа адчыні! Б
а р б а р а.

Хто там?

Р а д з і в і л Ч о р н ы .

Не прыкідвайся, ты пазнала нас. Адчыні! Б
а р б а р а.

Што вам трэба?

Р а д з і в і л Р у д ы .

Нам трэба, каб ты адчыніла дзверы. Б
а р б а р а.

Навошта? Р а д з

і в і л Ч о р н ы .

Пагаварыць.

Б а р б а р а .

Пагаворым заўтра. Р
а д з і в і л Ч о р н ы .

Сёння. Толькі сёння. Р а
д з і в і л Р у д ы.
Калі ты не адчыніш сама, клянуся, я ўзламлю дзверы. Б а р б
а р а (*ціха Жыгімонту*).
Ідзі. Ж ы
г і м о н т.
Бывай. Б а
р б а р а.
Бывай. Р а д з і
в і л Р у д ы.
Барбара!

Ж ы г і м о н т выскаквае праз акно. Барбара адчыняе дзверы. Заходзяць Радзівілы.
Б а р б а р а.
Што адбылося, каб сярод начы
Ламіцца ўпарта ў дзверы да жанчыны?
Р а д з і в і л Чорны.
Не да жанчыны, Барба! Да сястры! Р а д з і
в і л Р у д ы.
Так, да сястры, што гонар свой згубіла! Б а р б
а р а.
Братмой...
Р а д з і в і л Р у д ы.
Маўчы! Няхай бы толькі свой...
Ты гонар роду збэсціла! Б а р
б а р а.
Пра што ты? Р
а д з і в і л Р у д ы.
У княстве сёння кожны дурань знае:
Што ты наложніца! Ты дзеўка Жыгімонта!
Падсцілка каралеўскага сына! Ж ы г і м о н т (*з'яўляецца ў акне і з
кгнжалам кідаецца на Радзівіла Рудога*).
Вы за абразу сплоціце спаўна!

Б'юцца.

Р а д з і в і л Чорны.
Ваша высокасць! Хто ж вас абражае? Б а р
б а р а.
Спыніцеся! Ж
ы г і м о н т.
Прасіце прабачэння!
Р а д з і в і л Руды.
За што прасіць? Ці я сказаў няпраўду?
Тады чаму вы тут сярод начы?
Б'юцца. Барбара хапае са століка штылет і прыціскае вастрыём да грудзей.
Б а р б а р а.
Спыніцеся! Ці я сябе зарэжу!!!
Жыгімонт і Радзівіл Руды апускаюць зброю.

Мой брат... Дазволіць можа гэта
 Раўнівы муж... Але ж ты мне не муж!
 Р а д з і в і л Руды.
 Я і шкадую, што яго няма.
 Інакш бы ён абараняў твой гонар!
 Абараняў бы гонар Радзівілаў.
 Б а р б а р а.
 Што ж я такога грэшнага зрабіла?
 Хіба ў мяне каханкаў не было?
 І хіба ты пра іх зусім не ведаў?
 Р а д з і в і л Чорны.
 Яны былі ніжэйшымі за вас!
 Яны заўжды былі для вас як слугі,
 Як цацкі, як забава, як капрыз,
 Як неабходнасць маладой жанчыны. Б а
 р б а р а.
 І ты на іх увагі не звяртаў?
 Глядзеў спакойна, як сястра грашыла?..
 Калі ж на гэта ложа ласкай Божай
 Узышоў вось ён, адразу ж вы прыбеглі?
 Каго мой брат забіць тут зараз хоча?
 Яго? Забі. Але заб'еш мяне.
 Я ў ім уся. Крывінкі нашы разам.
 Я зараз побач Бога адчуваю...
 Кахаю, мілы брат мой, я кахаю...
 Р а д з і в і л Чорны.
 Ты нарадзілася, сястра, не для таго,
 Каб некаму быць простаю каханкай,
 Хай ён хоць каралевіч! Хоць кароль! Ж
 ы | г і м о н т.
 Я вас прашу: пакіньце маю жонку.
 Прашу, браты, бо я вам дараваў.
 Даруй і ты, Барбара, за абразу.
 Цябе абразіла братэрская любоў,
 А не браты. Б а
 р б а р а.
 Ды я ўжо даравала.
 Ж ы г і м о н т.
 Кажу яшчэ раз! Гэта мая жонка. Р а
 д з і в і л Руды.
 Калі ўсё так... Тады я на каленях.
 Пакорліва прашу мне дараваць,
 Хоць вы мяне і закалоць хацелі.
 Ж ы г і м о н т.
 А я й напраўду мог вас закалоць. Р а
 д з і в і л Руды.
 Што да мяне, скажу вам вельмі шчыра:
 Крыві б я каралеўскай не праліў.

А вось яе гатовы быў знічтожыць.
 Вы зразумейце...
 Жыгімонт.
 Я ўсё разумею.
 Радзівіл Чорны.
 Вы павянчаліся? Паклікаць святара?
 Жыгімонт.
 Мне ўсё адно. Б
 арбара.
 І мне.
 Радзівіл Чорны.
 Тады паклічам.
 Радзівілы выходзяць. Жыгімонт і Барбара становяцца на калені.
 Жыгімонт.
 Прымі нас, Уселітасцівы Божа... Б
 арбара.
 Прымі, як непадзельнае — Адно... Ж
 ыгімонт.
 Прымі, як непадзельнае — Адно... Б а
 рбара.
 Прымі нас, Уселітасцівы Божа...
 Жыгімонт.
 Адна Душа, адно Жыццё і Кроў. Б
 арбара.
 Ты ёсць Любоў, і мы цяпер — Любоў. Жы
 гімонт.
 Ты ёсць Любоў, і мы цяпер — Любоў. Б а
 рбара.
 Адна Душа, адно Жыццё і Кроў.
 З'яўляюцца Радзівілы.
 Радзівіл Руды.
 Нас ненавідзіць каралева Бона.
 Радзівіл Чорны.
 Але цяпер у нас... у нас яе карона!
Кракаў. Палац на Вавелі. Пакоі каралевы Боны.
 Каралева Бона і Мнішак.
 Мнішак.
 Вітаю на каленях каралеву.
 Вітаю і паведаміць хачу,
 Што каралевіч едзе з Вільні ў Кракаў
 Па выкліку. Ён хутка будзе тут. Б о
 на.
 У Вільні не змянілася нічога?
 Яна не надакучыла яму? М
 нішак.
 Хто? Вільня ці...

Б о н а.

Так, гэтая... Барбара... М

н і ш а к.

Я засмуціць баюся каралеву,
Ды там хутчэй усё наадварот.
Каб не мазоліць вочы гараджанам,
Ён паміж замкамі зрабіў таемны ход.
І гэтым ходам ходзіць да Барбары.
І кажуць людзі: прынец наш крот і кот. Б о

н а.

О Божа, каб так нізка апусціцца!

М н і ш а к.

Яшчэ даруйце...

Б о н а.

Ну, кажыце, што там... М

н і ш а к.

Ды гэта толькі плётка можа быць. Б о н а.
Заўсёды плётка — маці чыстай праўды.
Што там яшчэ?

М н і ш а к.

Ды ў горадзе балбочуць,
Што сын ваш абвянчаўся тайна з ёй.
Кажу яшчэ раз: гэта толькі чуткі. Б о

н а.

Ды ўжо й ад чуткі можна ашалець. М н і

ш а к.

А вунь і прынец. Я з вашага дазволу
Цяпер пайду. Б

о н а.

Я дзякую. Бывайце.

М н і ш а к.

Цалую вашы ногі, каралева... *(Выходзіць.)*

Уваходзіць Ж ы г і м о н т.

Ж ы г і м о н т.

Матуля мілая! Б

о н а.

О сын мой!

Ж ы г і м о н т.

Каралева,

Дазвольце мне абняць вас. Божа мой, Як сумаваў я
там па роднай маці, Як часта сніў вас. Б о н а.

Ты ласкавым стаў
І памужнеў. Цяпер сапраўдны рыцар.
Жыццё у Вільні на карысць пайшло.

Ты — не юнак.
Жыгімонт.
Чаму ж вы гэтак сумна?
Юнак заўсёды робіцца мужчынам,
А вось калі мужчына, як юнак... Б
она.
Я не пра тое. Кароль, твой бацька, занядужаў. Лекары кажуць, што заўтра ці
пазаўтра трэба чакаць горшага. Надыходзіць час, калі адказнасць за лёс
дзяржавы і людзей яе пераходзіць ад бацькі да сына. Да цябе. Жыгімонт.
Як Бог распарадзіцца. Яго воля. Б
она.
Традыцыя нашае дынастыі патрабуе, што кароль павінен узысці на пасад
разам з каралевай. Каб сустрэць падрыхтаванымі непазбежнае, я накіравала паслоў да
Двара Габсбургаў, да імператара Карла... Жыгімонт.
Навошта? Б
она.
Прасіць рукі прыацэсы Кацярыны Габсбургскай польскаму каралевічу
Жыгімонту... Будучаму каралю Польшчы. Вядома, гэта чыстая фармальнасць,
згоду імператара Карла маем даўно. Прызначаны дзень шлюбу. Жыгімонт.
Калі? Б
она.
Праз месяц. Дай Божа каралю дажыць да гэтае падзеі.
Жыгімонт.
Паслоў вярнуць ніяк ужо не можна? Б
она.
Яны ўжо там. Ці заўтра будуць там. Ж
ыгімонт.
Тады і я паслом туды паеду.
Бона.
Навошта? Ж
ыгімонт.
А каб выправіць памылку,
Што ненаўмысна зроблена была.
Бо дурань кожны ў гэтым свеце знае:
Жанаты муж сватоў не пасылае. Б
она.
Дык ты жанаты?
Жыгімонт.
Так.
Бона.
Калі ж
Пябе благаслаўляла я на гэта?
І хто яна?
Жыгімонт.

Барбара... Б о
 н а.
 Радзівіл?!
 Пачварная літоўская блудніца?! Ж
 ы г і м о н т.
 Ты абражаеш жонку маю, маці.
 Мянэ таксама. Значыць, і сябе. Б о
 н а.
 Якая жонка? Жыгімонт, ты трызвіш! Ж
 ы г і м о н т.
 Я, каралева, абвянчаўся з ёй. Б
 о н а.
 Ты абвянчаўся? Без благаславення? Ж ы
 г і м о н т.
 Нас, каралева, Бог благаславіў.
 Нас абвянчалі, маці, я жанаты.
 Яна мая... мая на ўсё жыццё. Б
 о н а.
 Ты пра Радзіму, ты пра Полынчу думаў,
 Каго ты на пасад ёй прывядзеш?
 Каго? Ж
 ы г і м о н т.
 Яе!
 Б о н а.
 Паганую ліцвінку? Ж
 ы г і м о н т.
 Кароль Ягайла быў літоўскім князем.
 Ён продак мой, а значыць, я — ліцвін.
 Багацце і вышэйшую уладу
 Бог шмат каму дае сярод людзей.
 Каханне ж — Яго ласка для абраных. Б
 о н а.
 На ейным полі пабыло паўкняства! Ж ы
 г і м о н т.
 У яе душы нікога не было.
 Мне ўсё адно, што кажуць злыя людзі,
 Хто быў — тых не было, нікога болын не будзе.
 Б о н а.
 Яна цябе, напэўна, апаіла
 Чым-небудзь. Гэта зёлкі з іх лясоў! Ж ы
 г і м о н т.
 Я атруціўся, лекараў не трэба!
 Дазволь ад шчасця мне памерці. Б о
 н а.
 Сын!
 Ты разумееш, за табой краіна!
 Ж ы г і м о н т.
 ' Адна краіна... Там жа ўвесь Сусвет.

Б о н а.

Спусціся на зямлю!

Жыгімонт.

Навошта, маці?

Шчэ давядзецца быць зямлёю на зямлі!

Размову скончым. Зараз я паеду.

Сватаў да Габсбургаў павінны мы вярнуць. Б о

н а.

Яны ўжо там! Вярнуць іх немагчыма.

І Прынцэса ўжо нявеста для цябе!

Жыгімонт.

Тады я на каленях перад ёй

Скажу: «Ты найцудоўнейшая ў свеце!

І я люблю цябе, як родную сястру,

Ты, можа, прыгажэй, ты лепей за Барбару,

Ды з ёй мая душа, маё жыццё і мары.

Даруй мне, я ні ў чым не вінаваты,

Я не жаніх табе. Прымі мяне як брата».

Бывайце, маці. (*Выходзіць.*) Б

о н а.

О, як ён змяніўся, Божа літасцівы! Што гэтая літоўская змяя зрабіла з ім! З ціхага, сціплага, пяшчотнага хлопчыка, які так любіў, калі яго гладзілі па галаре, ён ператварыўся ў нейкую жорсткую, непахісную істоту, якой ніхто... ніхто, апроч гэтай нясвіжскай сучкі, не патрэбны! Яна адабрала яго ў мяне! Яна адабрала яго ў Польшчы! Ён стаў прыгожым... Ён мне нават некага нагадвае... З маленства... Каго? Каго? Не помню... Нешта цёплае... Ласкавае... Жаданае... Ведзьма!!! Ведзьма!! Ведзьма!..

Нясвгж. Парк перад палацам Радзівілаў.

Б а р б а р а і Р а д з і в і л ы .

Р а д з і в і л Ч о р н ы .

Навошта Жыгімонт у Кракаў з'ехаў?

Табе вядома? Б

а р б а р а .

Захварэў кароль. Р а

д з і в і л Р у д ы .

Їсё?!

Б а р б а р а .

Усе. Паехаў развітацца.

Р а д з і в і л Р у д ы .

А ці не развітаўся ён з табой? Б а

р б а р а .

Пра што ты, брат? Р

а д з і в і л Ч о р н ы .

Паведамляюць людзі...

Ён з Кракава да Габсбургскай прынцэсы

Раптоўна выехаў. Б а

р б а р а .

Нашто? Р а
д з і в і л Ч о р н ы.
Прасіць рукі. Б а
р б а р а.
Пакінь, мой брат, ды гэта проста смешна.
Р а д з і в і л Р у д ы.
Смех іншым разам і прадвесце слёз.
А калі праўда? Б
а р б а р а.
Гэтакая ж праўда,
Як я цяжарная. І вельмі-вельмі хутка
Ад Жыгімовта сына нараджу.
Даўно ўжо ў Вільві чэшуць языкамі. Р
а д з і в і л Р у д ы.
О, калі б так... Б
а р б а р а.
Калі б... Было б цудоўна.
Ды толькі Бог нічога не дае... Р а
д з і в і л Ч о р н ы.
Так ці не так, а абвяргаць няварта,
Хай чуткі ў Кракаў вецер данясе
Да слыха найяснейшага.
Б а р б а р а.
Навошта? Р
а д з і в і л Ч о р н ы.
Каб ведалі: нашчадак Жыгімонта
Народзіцца не ў Полынчы, а ў Літве.
Р а Д з і в і л Руды.
І яго маці гожая ліцвінка,
А не заморак з Аўстрыі.
Б а р б а р а.
Усё!
Мне гэта непрыемна чуць. Р
а д з і в і л Р у д ы.
Барбара!
Ты Жыгімонту верыш? Б
а р б а р а.
Ён кахае.
Любоў жа, брат, заўжды вышэй за веру
І за ўсё іншае. Р
а д з і в і л Р у д ы.
Няхай бы так было.
Тут холадна, хадзем, сястра, ў пакоі.
Б а р б а р а.
Я пагуляю ў парку япгчэ трошкі.
Р а д з і в і л Ч о р н ы.
Чакаем вас. *(Выходзяць.)* Б а
р б а р а *(спявае).*

На моры вутачка купалася, Пакупалася,
у бор паляцела, У барочку шчыранька
грачаць стала: — Дзе ж мае дзетачкі
падзяваліся? Ад майго гняздзечка
адчураліся. Дзе ж мае дзетачкі
падзяваліся? Ад майго гняздзечка
адчураліся.

З'яўляецца М н і ш а к.

М н і ш а к.

О ясная панна! Я вітаю вас і жадаю, каб жыццё вашае было гэткім жа чыстым і
звонкім, як ваша песня, але не такім сумным. Б а р б а р а.

Дзякую. М

н і ш а к.

Скажыце, цудоўная панна, беднаму вандроўніку, што гэта за краіна? Б
ар б а р а.

Вы ў Вялікім княстве Літоўскім. М н

і ш а к.

Панна не зразумела. Я хацеў спытацца: не якая гэта краіна, што гэта за дурная
краіна? Чаму тут столькі дарог? Адны ростані. Еду гасцінцам на Вільню і раптам тпр-
р-р... Адзін шлях проста прама, другі прама і трошкі ўлева, трэці прама і трошкі
ўправа, чацвёрты ў левы бок, пяты ў бок правы, шосты назад і ўлева, семы назад і
ўправа, а восьмым я прыехаў. Стаю, як дурань, і гадаю, а які ж на Вільню? Гэта ж
колькі трэба было таптацца па гэтым краі, каб натаптаць столькі дарог. Рымляне
зрабілі некалі так, што ўсе дарогі вялі толькі ў Рым... Тут жа ўсе дарогі вядуць к
чортавай матары... Дзе я, ласкавая панна? Б а р б а р а.

Гэта Нясвіж, да Вільні два дні шляху. М

н і ш а к.

Дзякую магутнаму Богу! Я выехаў з Кракава маладым дзецюком і збіраўся
дабрацца да Вільні сівым дзедам. Такая краіна, такая краіна... Б а р б а р а.

Вы з Кракава? Што там чутно, скажыце? М н

і ш а к.

Там непагадзь, чароўная панна, непагадзь і ў прыродзе, і ў народзе.
Жыгімонт стары доўга памірае, а Жыгімонт малады розуму не мае. Б а р б а р а.

Чаму так?

М н і ш а к.

Каралі не павінны доўга паміраць, ад гэтага дзяржава слабее, і ўжо ім зусім не
даі твару быць закаханымі — ад гэтага дзяржава чмурэе. А ў Польшчы і тое, і гэта.
Калі ты надумаўся паміраць, дык памірай на здароўе... Дай народу радасна крыкнуць:
«Кароль памёр! Няхай жыве кароль!» Дык не! Каторы год квохча, скрыпіць як... не
ведаю што... Б а р б а р а.

Аў каго ён закаханы? М

н і ш а к.

Ён закахаўся ў Смерць, а тая круціць хвостом... Ну ты ж кароль! Ды атруціся ты на карысць народа! Для шчасця народнага! Усё адно ж памрэш... Б а р б а р а.

Вы казалі, што малады ў некага закаханы... М
н і ш а к.

І гаварыць пра гэта не хачу! Брыдота! Яго маці каралева Бона — італьянка. І паўднёвы тэмперамент усёй Італіі перайшоў да Жыгімонта. Ён з дзяціўства каго бачыць, таго і кахае. Перакахаў усіх фрэйлін яе вялікасці, усіх сваіх выхавальніц і настаўніц... Усе пакаёўкі ў каралеўскім палацы ад яго плакалі... Калі на карову надзець спадніцу — ён пакахае карову. І гэта будучы ўладар Польскай Кароны! НяШчасная краіна! Б а р б а р а.

Дык а ў каго ж цяпер ён закаханы?
М н і ш а к.

Цяпер яму, мабыць, надакучылі вытанчаныя полькі і прыгожыя ліцвінкі. Наеўся! Бацька ляжыць на смяротным ложы, а ен едзе сватацца... Б а р ^ б а р а.
Да каго? М

н і ш а к.

Да Кацярыны Габсбургскай! Цьфу! Паверце, яснавяльможная панна, там няма на што глядзець, ды хіба яго зразумееш? Для яго іншым разам пакаёўка — караглева, каралева — пакаёўка. Закахаўся! Піша вершы! Захацелася аўстрыячкі! Дзе рк гэта бачна, каб жаніх сам... сам паехаў прасіць рукі... Кажа, стану на калені перад ёй і буду стаяць да таго часу, пакуль не дасць згоду быць маёй жонкай. Б а р б а р а.

Вы гэта самі чулі?
М н і ш а к.

Гэта чулі ўсе прыдворныя і ведае ўся Польшча. Каралева Бона залівалася слязьмі, маліла не рабіць гэтага, бо вяселле з хаўтурамі ніхто не ладзіць адначасова, ды хіба маладога жарабка зацугляеш? Паехаў! Чароўная панна! Калі да вас будуць сватацца, не давайце згоды італьянцу. Народзіцца сын ці дачка з тэмгіераментам Жыгімонта, і ўсё жыццё будзеце пакутаваць з імі. Трэба ехаць далей. Два дні, кажаш, да Вільні? Б а р б а р а.

Два дні. М
н і ш а к.

Неяк даеду. Вам не даводзілася, чароўная пана, рабіць у жыцці тое, што вы ніколі не збіраліся рабіць? Мне давалося... За Бярэсцем на дарогу з ляснога гушчару выйшаў кудлаты сівы вяшчун. Пытаецца: «Ці не мае пан жадане мець сродак, каб марудна-марудна памерці?» Я кажу: «Такі сродак я маю, бо гэта мае ўласнае жыццё, і я тое і раблю ад нараджэння, што марудна паміраю». Кажа: «Калі жыццё ваша параўнаць са свечкай, то пасля таго, як гэта вып'еце, застанеца малічэнькі агарачак. Праз паўгода згаснеце ціха, непрыкметна і без пакут. Ніхто не ведае часу свайго, а вы будзеце ведаць». І ведаеце, чароўная панна, я купіў. Я аддаў гэтаму ведзьмаку ўсе грошы, што браў на дарогу, вось за гэтую бутэлечку. Зара^ праклінаю сам сябе: нашто мне гэтая атрута? Далібог, ачмурэнне нейкае найнішо... Не збіраюся ні сам піць, ні векага частаваць... Бачылі дурня? Ад Бярэсця еду галодным, бо не маю за што купіць кавалка хлеба... ці жменю аўса для каня. А

яшчэ да Вільні два дні... Б

ар б а р а.

Іунь стайня, адвядзіце туды коней, {асля
прыходзьце да мяне ў палац. [ы разам
павячэраем, і вы Р'аскажаце пра Кракаў
падрабязна. М н і і ш а к.

О, дзякуй вам! Чым толькі адплаціць Змагу я панне за
такую ласку? Ну, не атрутай жа... Б а р б а р а.

Не, шчыраю размовай. Чакаю вас.

М н і і ш а к кланяецца і выходзіць.

Не веру, а бывае... Калі ў вадзе чысцюткай,
як сляза, Жыве хвароба страшная. І мёдам
Салодкім можна проста атруціць... Каханы
мой! Няўжо ўсё гэта праўда?! Няўжо цяпер
душой ты не са мной? Ад усяго я ў гэтым
свеце збегла, Альбо з табою ў рай, альбо
адной у пекла.

Кракаў. Каралеўскі палац. Пакоі каралевы Боны.
Уваходзяць каралева Бона і Р а д з і в і л ы .

Р а д з і в і л Ч о р н ы.

Мы дзякуем вам шчыра, каралева,
Што вы ў такі для вас нялёгкі час
Змаглі прыняць нас. Б о

н а.

Слухаю.

Р а д з і в і л Ч о р н ы.

Кароль як? Б о

н а.

Надзеі, князь, ужо зусім няма,
Наш уладар паўстане перад Богам
Не сёння заўтра.

Р а д ^ і в і л Ч о р н ы.

Літасцівы Бог!
Прымі свайго пакорлівага служку
Ласкава. І занадта не судзі.

Б о н

Я слухаю.

Р а д з і в і л Ч о р н ы.

У Кракаў нас прыслалі
Два абавязкі: перад сваім родам
І перад каралеўскаю сям'ёй.

Бон^

Я слухаю.

Р а д з і в і л Ч о р н ы .

Адкрыць я тайну мушу. Наша сястра і сын ваш
Жыгімонт Каханнем моцна звязаны. Б о н а

Няўжо?

Р а | ц з і в і л Ч о р н ы .

Паверце, я хацеў гэта спыніць. Сястра яму не пара.

Бора

Гэта праўда.

Р а | ц з і в і л Руды.

Але яна й не цацка для забавы. Род
Радзівілаў — самы годны род У Вялікім
княстве. Р а д з і в і л Ч о р н ы . Я зрабіў
усё.

Усё, што толькі мог, каб перашкодзіць Ім
сустрэцца.

Б о н а .

Ну і урэшце што?

Р а д з і в і л Ч о р н ы .

Ды іх нядаўна тайна павянчалі!

Б о і і а .

Што, гэта праўда?

Р а ^ з і в і л Ч о р н ы .

Праўда, каралева.

Я з тым плябанам сам размову меў!

Ён іх вянчаў па просьбе Жыгімонта. Р

а ^ з і в і л Руды.

Ці па загаду. Б о

н а

Гэта можа быць.

Ды толькі ўсё, што робяць па-зладзейску, Употаікі,
цішком — не трэба Богу, А значыць, непатрэбна будзе
ўсім! Я гэты шлюб ніколі не прызнаю. І Полынча не
прызнае! І касцёл! Бо з прынцам можна ўпотаікі
кахацца, Ды толькі нельга ўпотаікі вянчацца. Ён не
жаўнер, а будучы кароль, І жэніцца ён з Габсбургскай
прынцэсай. Р а д з і в і л Руды.

Яна чакае ад яго дзіця. Б

о н а (*наказвае Радзгвтам аркуш*).

Вось спіс каханкаў вашае сястры, Усіх
каханкаў пасля смерці мужа, Калі ў ім
праўды толькі напалову... Што напалову!
Толькі адна чвэрць.

Ёй пазайздросціць можа куртызанка.

Радзівіл Чорны.

Няпоўны спіс. Дадайце свайго сына,
Ён у яе не першым быў. але
Ён у яе апошні, каралева!
Апошні самы!

На.

Бо

У яе гады
Занадта рана ў гэтым ставіць кропку.
Яшчэ ўсё будзе.

Радзівіл Руды.

Не, ужо не будзе.
Ёй без яго не жыць. Яна памрэ! Бо

на.

Каб ад кахання людзі паміралі,
Усе гарады даўно б пустымі сталі.

Радзівіл Чорны.

Каханне проста не даецца людзям,
Адзін агнём гарыць, другі яго астудзіць.
Шчаслівы той, хто некалі кахаў,
Бо ад яго дабрэйшым свет наш стаў.
А спіс складалі, каралева, людзі.
Галоўны спіс яшчэ у Бога будзе. Ра

дзівіл Руды.

І можа, нехта, што тут свята жыў...
Больш за Барбару нават награшыў.
І не паперка будзе! Цэлы стос!
Блудніцы ж дараваў Ісус Хрыстос.

Бон)а.

Я штодня чытаю Святое Пісанне... Хрыстос сапраўды дараваў Марыі
Магдаліне. Але пасля гэтага яна ўсё жыццё плакала, клялася і маліла Бога ёй дараваць,
а не села на каралеўскі пасад, каб быць для людзей прыкладам
высасароднай жанчыны і маці народа, Радзівіл Руды.

Сястра не хоча быць каралевай. Яна хоча кахаць і быць каханай. Б
она.

А сын мой хоча ці не хоча, а павінен быць каралем Полынчы! І побач з ім
будзе жанчына, якую ні ў чым... ні ў чым не змогуць папракнуць ні Бог, ні людзі. З
вышэйшых асоб, асоб царскага роду людзі бяруць прыклад ва ўсім. Вы жадаеце, каб
маладыя жанчыны Кароны жылі па прыкладу сястры вашае? Думаю, што вы гэтага не
жадаеце. Радзівіл Чорны.

Мне даражэй той, хто сваю хворую душу вылечыў...

Бонв.

Вы пра сваю сястру? Р

адзівіл Чорны.

...Ане той, хто здаровую душу прымусіў захварэць... А ў асоб царскага роду
гэта чацей за ўсё і бывае.

Бона. Князь!

Радзівіл Чорны.

Цнатлівасць часам на пасада садзіцца. А
пройдзе час, і ўжо сядзіць блудніца.
Сястра народзіць сына Жыгімонта, Пра
гэта ведаюць і ў Полянчы і ў Літве.

Радзівіл Руды.

Хай сын ваш жэніцца, але няхай і знае,
Што у яго ў Літве нашчадак падростае.

Радзівіл Чорны.

Цалуем вашы рукі, каралева...

Радзівілы кланяюцца і выходзяць.

Бона.

Ліцвіны каралеве пагражаюць, І
зброяй лічаць грэшную сястру, Яна ў
жыцці кахала шмат мужчын, Ну, а ў
мяне быў толькі родны сын, Жывая
краска на стаптанай пошні, Ён у мяне
і першы, і апошні. (Тукае.) Пан
Мнішак!

З'яўляецца Мнішак.

Мні

ішак.

Я слухаю ўсім сэрцам каралеву. Бона.

а.

Ну, як адбыўся ваш ваяж у Вільню? ішак, найяснейшая каралева, гэтым

Мні разам я толькі змог дабрацца да Нясвіжа. Нейкі

Олітоўскі вядзьмар з пушчы прымусіў мяне купіць у яго бутэлечку атруты. Нашто
яна мне была?! Даю слова гонару, ён зачараваў мяне, і я, зачараваны, аддаў яму ўсе
грошы, што браў з сабой на дарогу... Усе сто дукатаў! Бона. Колькі? Мнішак.

Дрвесце. Ну дык вось: узяўшы мае трыста дукатаў, ён аддаў мне малюпасенькую
бутэлечку. Калі яе выпіць, роўна праз шэсць месяцаў, дзень у дзень, гадзіна ў гадзну,
аддасі Богу душу... Вы чулі? Ну, ці варта было за гэтую дрэнь аддаваць чатырыста
дукатаў? Дапусцім, я з'ехаў з глузду і выпіў гэтае зелле. Чакаю, каб роўна праз шэсць
месяцаў, гадзіна ў гадзіну, аддаць канцы. А калі мне раней камень на галаву зваліцца
ці ліхаманка якая прычэпіцца, і я памру раней... За што ж тады я аддаў свае пяцьсот
дукатаў?! Калі Бог хоча пакараць чалавека — перш-наперш пазбавіць розуму... Я ехаў
галодны, а, уяўляеце, як бы я мог пагуляць за гэтыя шэсцьсот дукатаў? Дзякуй Богу, я
неяк дабраўся да Нясвіжа, і сястра нясвіжскага князя (дай Бог ёй добра і усялякай
радасці), даведаўшыся, што я па дурноце сваёй згубіў семсот дукатаў, ласкава
прыняла мяне, накарміла, напайла і нават дала грошай на дарогу. Бона.

Колысі? Мнішак.

Мнішак.

Два дукаты. Але што... што гэтыя два дукаты ў параўнанні з тымі васьмістамі, што гэты пушчанскі змей выцыганіў з мяне. Болын таго, ад'язджаючы, я забыўся ў ласкавай панны гэтую гадасць, гэтую атруту на сталё... Не дай Бог яна вып'е яе! Б о н а.

Хіба вы не папярэдзілі яе?

М н і ш а к.

Як можна, найяснейшая каралева, як можна! Канечне, папярэдзіў. Усё расказаў. І пра шэсць месяцаў, і пра тое, што аддаў за бутэлечку аж дзевяцьсот дукітаў гэтаму ваўкалаку з пушчы. Бона (*падае кашэль*).

Вось тысяча дукатаў. Наперад будзьце разумнейшымі, калі сустракаеце чараўнікоў. І пра гэта... не варта нікому расказаць... Мнішак.

О, што вы, каралева?! Як можна. Хіба сабе я вораг? Хіба я хачу, каб над маёй дурнотай насміхаліся людзі? Слова гавару, я пра гэта забыўся і ніколі не ўспомню. Навіт на споведзі. Б о н а.

Няхай мне падрыхтуюць экіпаж.

Мншак.

| Куды паедзе каралева?

Бо^а.

| УВільню!

Вільня. Палац Барбары Радзівіч.

Уваходзіць Б а р б а р а.

Б а р б а р а.

Паехаў ты, і добрае усё

! З табою з Вільні з'ехала таксама.

| Змрок надышоў, і холадна паўсюль.

І Завялі ружы, і камін не грэе,

І І сад ля замка сумны. І пусцее.

| Цябе я, любы, ўдзень і ўночы сню,

| Балюча слухаць пра цябе хлусню.

| Пачуй здалёку голас сэрца мой,

¹ Прыйдзі. Прыйдзі хутчэй! І супакой.

Уваходзяць Р а д з і в і л ы.

Р а д ¹ з і в і л Ч о р н ы.

Мы з Кракава.

Б а р б а р а.

! І што там? Р а

Д|з і в і л Р у д ы.

¹ Жыгімонт, парушыўшы ўсе межы прыстойнасці... сам... сам паехаў сватацца да Габсбургаў! Б а р б а р а.

Гэта няпраўда!

Р а д Б і в і л Ч о р н ы.

Праўда! Пра гэта пляткарыць уся Польшча! Р а
д з і в і л Р у д ы.

Ён каралеве-маці гаварыў: Прынцэса
найцудоўнейшая ў свеце! Яе ён любіць! Будзе на
каленях Прасіць яе рукі. Бо ён кахае! Цябе учора.
Сёння ўжо яе! Б а р б а р а.

Няпраўда гэта.

Р а д з і в і л Руды. Праўда!

Б а р б а р а.

Сэрцамчую...

Ён мне не здрадзіў... Ён душою тут.

Р а д з і в і л Руды.

Было б найлепш, калі б ён быў тут цела. Ты... не
цяжарная? Нам шчыра адкажы. Б а р б а р а.

Мы ўжо раней пра гэта гаварылі.

Р а д з і в і л Руды.

Ты ўпэўнена? Б

а р б а р а.

Мне не дванаццаць год.

Р а д з і в і л Ч о р н ы. Але чаму? Б

а р б а р а.

Не ведаю! Напэўна, Бог у жыцці не дасць яму
дзяцей. Р а д з і в і л Ч о р н ы.

Дык што, карона будзе без нашчадка? Р а
д з і в і л Р у д ы.

Барбара... ты павінна нарадзіць... Б

а р б а р а.

Ды як? Р а д з

і в і л Р у д ы.

Як хочаш. У яго

Дзіця ў Вялікім княстве застанеца. А ў Кракаве
ніводная прынцэса Яму яго ніколі не народзіць.

Барбара... Ты павінна нарадзіць! Б а р б а р а.

Ды ад яго дзіця ў мяне не будзе! Р а
д з і в і л Р у д ы.

Было б дзіця... Няхай не ад яго... Б а
р б а р а.

А ад каго... яшчэ?.. Што ты гаворыш!? Мне,
значыць, трэба з некім... Божа мой! Я,
мабыць, сплю цяпер... Але так брыдка.

Што зараз я прачнуся...

Р а д з і в і л Чорны. Пачакай!

Даўным-даўно чароўная Юдзіф, Ратуючы народ ад
асірыйцаў, Сама пайшла на ложа Алаферна,
Прыспала ваяводу і мячом, Яго ж мячом адсекла
галаву. Пазбавіла свой горад ад чужынцаў. Табе ж не
трэба будзе забіваць. А толькі даць жыццё! І даць
Літве надзею! Р а д з і в і л Руды.

Мы столькі часу стогнем пад Каронай, 3 часоў
Ягайлы. А твой родны сын... Узыдзе на пасад! І
будзе ён ліцвін! І княства наша стане каралеўствам.

Б а р б а р а.

Пакінь мяне!

Р а д з і в і л Руды.

Здараецца такое... На трыста год адзіны толькі
раз, Ліцвіны пра цябе складуць паданні. Б а р б а
р а.

Як я пачварва здраділа каханню?! Куды мяне
ты Клічаш, родны брат? Ды ты вар'ят! Вар'ят!
Вар'ят! Вар'ят. Ты з д'яблам пад руку цяпер
ідзеш, Сястру сваю, як дзеўку, прадаеш! Р а д з і
в і л Р у д ы.

Твой абавязак... Б а

р б а р а.

Ён — мой абавязак!

Р а д з і в і л Руды.

Твая Радзіма...

Б а р б а р а.

І Радзіма ён!

Брат! Бацька! Бог! Увесь-увесь Сусвет! Сыдзіце з
воч! Нямілы белы свет!.. Р а д з і в і л Ч о р н ы.

Ты супакойся і падумай добра...

Р а д з і в і л Руды.

На свеце можна ўсім ахвяраваць, Калі Радзіму
трэба ратаваць. Р а д з і в і л Ч о р н ы.

Бывай, сястра... (*Выходзяць.*) Б

а р б а р а.

Бывай, о людзі, людзі!

Шануюць тых, хто і ў граху, і ў брудзе.

Калі ж ты вырашыў на светлы шлях звярнуць,
Імкнуцца зноўку ў пекла зацягнуць. Прыйдзі,
каханы мой, прыйдзі хутчэй! Мне страшна! Я
хачу тваіх вачэй.

Уваходзіць каралева Б о н а ў чорным вэлюме.

Адкуль вы тут?

Бона падымае вэлюм.

ОБожа! Каралева...

Барбара апускаецца на калені.

Б о н а. Устаньце, дзіця маё... Гэта не вы, а я павінна апусціцца на калені і мал^цца... Маліцца таму высокаму пачуццю, якое даў вам Бог ці то ва ўзнагароду, ці н|а выпрабаванне.

Б а р б а р а. О, светлая каралева...

Б о н а. Мой сын кахае вас... Кахае глыбока, шчыра, самаахвярна... Кахае так, як не могуць... і не павінны кахаць намеснікі Бога на зямлі... Яго душа разрываецца паміж вамі і святым абавязкам дзяржаўнага мужа перад Айчынай... Перад Польшчай... Венцаносныя асобы ніколі не зведаюць шчасця з тым, каго кахаюць... Дзеля карысці дзяржавы яны мусяць цярпець... цярпець на сваім ложы... нялюбых, нямілых... і мець ад іх дзяцей... Вы ж ведаеце, колькі намаганняў, колькі часу патрэбна, каб з'явіўся нашчадак прастола... Ва ўсіх каралеўствах гэта страшная праблема... І ведаеце чаму? Каля трона не жыве каханне... А без кахання дзеці цяжка нараджаюцца... Ой, як цяжка... Паверце, я гэта ведаю... А калі і народзіцца, дык хваравіты, кволы, худасочны... Па ўсёй Еўропе на пасадах сядзяць убогія... Тыя; хто народжаны не ад кахання... І яны змушаны дзеля дзяржаўных інтарэсаў нараджаць сваіх дзяцей з нялюбымі... Выраджэнне, заняпад...

Б а р б а р а. Гэта праўда, што каралевіч Жыгімонт сам... сам паехаў да Габобургскай прынцэсы Кацярыны?

Б о н а. Гэта праўда.

Б а р б а р а. Гэта праўда... даруйце, каралева, гэта праўда, што ён збіраецца стаяць перад ёй на каленях і казаць, што яна найцудоўнейшая ў свеце і што ён яе любіць...

Б о н а. Праўда дзіця маё... Я магу паклясцца на Бібліі... Тым, хто служыць народу, сваёй Айчыне, амаль ніколі не даводзіцца казаць тое, што ён думае, і рабіць тое, што хоча... Абавязак... Лёс...

Б а р б а р а. Чым я магу аддзячыць сваю каралеву за той гонар, які...

Б о н а (*ператыняе*). Мой тайны візіт да вас — гэта клопат пра будучага караля Польшчы, пра свайго сына... І ў гэтым я таксама магу паклясціся на Бібліі...

Б а р б а р а. Я слухаю сваю каралеву і зраблю ўсё, што яна мне загадае...

Б о н а. О, даруйце мне, мая прыгожая дзяўчынка... Я ехала ў Вільню, спадзеючыся сустрэць халодную драпежніцу, якая шукае сваёй выгады... а сустрэла... Вы кахаеце каралевіча?

Б а р б а р а. Мне добра тады... калі яму добра... Калі яго вочы свецяцца радасцю. Я... адчуваю сябе на нябёсах... Бог не даў мне дзетак, але я ведаю, як іх любяць. Маці памрэ, калі гэта спатрэбіцца яе дзіцяці.

Б о н а. Вы кахаеце.

* а р б а р а. Вы прыехалі загадаць мне, каб я больш не бачылася з каралевічам? Б о н а. Не. Гэткай пакуты ні ён, ні вы не здолееце стрываць. Я прашу вас прыбыць да двара яго каралеўскай мосці. Б а р б а р а. Навошта? Б о н а. Каб стаць маёй фрэйлінай.

Б а р б а р а. А яго высокасць ажэніцца з аўстрыйскай прынцэсай? Б о н а. Так.

Б а р б а р а. Але ж... мы з яго высокасцю павянчаныя...

Б о н а. Святая царква ніколі не прызнае гэты шлюб... Як жанчына, як маці, я прызнаю... Уся Польшча не прызнае! Душа Жыгімонта разарвецца паміж вамі і Польшчай... Пашкадуйце яго, Барбара... Б а р б а р а. Што... мне... рабіць?

Б о н а. Даць згоду быць маёй фрэйлінай. Вы будзеце штодзень бачыць караля, ён йудзе бачыць вас... А я здолею паклапаціцца пра вашае дзіця. Барбара. Я не маю дзяцей... Б о н а. Я пра таго, хто будзе... Барбара. У мяне дзяцей не будзе... Б о н а.

Вы ўпэўнены?

Б а р б а р а.

Мне не дванаццаць год. Б о

н а.

Я ўсё адно чакаю вас. Бывайце. *(Выходзіць.)* Б а р б а р а *(адна)*.

Я — фрэйліна... Я — фрэйліна... Быць побач.

І быць далёка ад цябе... О, не!

Такой пакуты не знайсці і ў пекле,

Я — побач, побач, іншая ж цябе

Цалуе, лашчыць.

Божа! Божа! Божа!

Пякельны жах з маёй душы здымі,

Даруй ты мне... і грэшную прымі...

Баль адшумеў, і ціша навакол,

У чорным небе дрэмле ясны месяц,

Абліты цьмяным срэбрам лес і дол,

І болей не чуто птушыных песень.

Усімі зоркамі мяне цалуе ноч,

Ласкавы ветрык лашчыць, лашчыць грудзі,

І гладзіць цемра мне павейкі воч...

Я зведаю... чаго не зведаць людзям.

Адкаркоўвае бутэлечку, што пакінуў Мнішак, і выпівае.

Кракаў. Каралеўскі папай.

Жыгімонт і Бона.

Б о н а.

У Польшчы яшчэ слёзы не прасохлі

Пасля нядаўняй смерці караля,

А ты ірвешся ў Вільню?
 Жыгімонт.
 Так, да жонкі. Б
 она.
 Яе ніхто ніколі не прызнае
 Як тваю жонку. Гетман гаварыў,
 Што лепш на троне бачыць Сулеймана,
 Скарыцца туркам, чым тваёй...
 Жыгімонт.
 Маўчыце!
 Я ад яе не адступлюся, нават
 Хай будзе свет увесь супроць яе! Бо
 ні а.
 Сенатары і біскупы даводзяць,
 Што ты абразіў іх, абразіў Полянчу, І Што
 ганьба — выбар твой для іх усіх... Жыгімонт.
 Я ў жонкі ім яе не прапаную!
 Не прымушаю іх яе любіць.
 Але Барбара будзе каралевай,
 Таму што муж яе цяпер — кароль! Б
 она.
 Я не прыеду на каранаванне.
 Жыфмонт.
 Згадайце, што гаворыцца ў Пісанні:
 «Ад бацькі, маці трэба адысці
 І ўсёй душой да жонкі прырасці».
 І гэта для людзей любога звання,
 Грэх страшны быць з жанчынай без кахання.
 Бо на.
 Ды ад цябе адвернецца ўся Поляшча! Жыгімонт.
 Я адварнуся ад яе і сам!
 Мне Полянча без Барбары не патрэбна!
 Хай ведае і канцлер, і сенат,
 Усе, хто пасылае ёй праклёны,
 Я лепей адракуся ад кароны,
 Чым ад яе. І з'еду у Літву.
 А Польшча караля хай выбірае
 З тых, у каго душы няма, хто не кахае...
 Хто мне не вораг, той яе прызнае.
 А не прызнаюць нелюдзі і злыдні!
 Каранаванне будзе праз два гыдні.
 Бывайце, каралева.

Выходзіць.

Бон т¹.

Ён за яе да смерці будзе біцца,

Выйсця няма. Даводзіцца... скарыцца. О
жорсткі лёс! Няслава ўсёй Кароне. О
страшны сон! Ліцвінка ўжо на троне. Пан
Мнішак!

Уваходзіць Мнішак.

Мнішак. Слухаю, мая каралева...

Бона. Вам належыць неадкладна выехаць у Літву і выправіць сваю памылку.

Мнішак. Якую памылку, каралева?

Бона. Мне сасніўся нядобры сон... Як быццам пушчанскае зелле, якое вы
незнарок пакінулі ў Нясвіжы, выпіла маленькая дзяўчынка...

Мнішак. Калі каралева сніла сон?

Бона. Сёння ноччу.

Мнішак. Сны ў ноч на нядзелю ніколі не спраўджваюцца.

Бона. Тым не менш у мяне неспакойна на душы... Выязджайце зараз жа.

Мяішак. Я паеду зараз жа, забяру гэтую бутэлечку і дзе-небудзь закапаю яе ў
лесе.

Бояа. Грэх закопваць смяротнае зелле ў зямлю. Прывязіце яе сюды...

Мнішак. Слухаю, каралева...

*Нясвіж. Палац Радзівілаў.
Жыгімонт і Радзівілы.*

Жыгімонт.

Я толькі з Вільні. Мне казалі ў замку...

Барбара пераехала да вас?

Радзівіл Чорны.

Так, тут яна, ды бачыць вас не хоча. Радзі
віл Руды.

Я не хачу, каб бачыліся вы. Ра
дзівіл Чорны.

Даруйце нам, даруйце нашу дзёрзкасць.

Жыгімонт.

Я вам ужо аднойчы дараваў, Хай будзе так. І
гэты раз дарую. Дзе мая жонка? Радзівіл Р
уды.

Я вас не пушчу! Ж
ыгімонт.

Я ваш кароль.

Радзівіл Руды.

Яна — мая сястра, Якая з вашай ласкі
захварэла. Жыгімонт.

Што з ёю? Р
адзівіл Руды.

Ды цяжэй няма хваробы, Калі
душу параніць. Жыгімонт.

Дзе яна?

Р а д з і в і л Ч о р н ы .

Ваша вялікасць, я прашу... Ж
ы г і м о н т .

Мне што,
Паклікаць стражнікаў, каб вас яны звязалі?
Барбара дзе?!

Уваходзіць Б а р б а р а .

Б а р б а р а .

Пакіньце нас, прашу...

Р а д з і в і л ы в ы х о д з я ц ь .

Ж ы г і м о н т .

Барбара, любая!

Б а р б а р а .

Скажыце мне, кароль...
Як ваша найкаштоўнае здароўе?

Ж ы г і м о н т .

Ужо цудоўна! Б

а р б а р а .

Я надзвычай рада.
Калі ваш шлюб? Ж

ы г і м о н т .

Ды роўна праз два тыдні. Б а

р б а р а .

З* Мне загадаеце да Вавеля прыбыць? і м о
н т . Малю! Прашу! Прашу і загадаю, Бо я
на гэта трохі права маю. Б а р б а р а .

Вядома, мой
кароль... Ж ы г і м о н т .

Вы нездаровы?

Б а р б а р а .

Так... Глупства... Пройдзе...

Ж ы г і м о н т .

Лекараў прыслаць?

Б а р б а р а .

Не трэба, мой кароль, я... я прыеду
Ба цырымонію... Ж

ы г і м о н т .

Я гэта добра ведаў.
Бо як жа можна нарадзіць дзіцяці,
Калі няма ці бацькі, ці то маці.
І не бывае ў свеце шлюбных фэстаў,
Калі жаніх памёр альбо няма нявесты... Б

а р б а р а .

Якой нявесты?

Ж ы г і м о н т .

Вам напраўду дрэнна...
 У ложка хуценька! Мне жонка не патрэбна
 Нядужая. А ў Польшчы каралева
 Павінна быць прыгожай і здаровай.
 У хуткім часе будуць нас каранаваць,
 А гэты здзек не проста так стрымаць. Б а
 р б а р а.
 Мяне? Каранаваць?
 Ж ы г і м о н т.
 Каго ж яшчэ?
 Вы — мая жонка. Значыць, каралева. Б а
 р б а р а.
 Дык вы не жэніцеся? Ж
 ы г і м о н т.
 З кім жа мне жавіцца?
 Калі вы здольная яшчэ раз нарадзіцца,
 Тады яшчэ раз ажанюся я. Б
 а р б а р а.
 Ці не казалі вы, што любіце прынцэсу?
 Ж ы г і м о н т.
 Казаў. Люблю, як родную сястру. Б а
 р б а р а.
 лепш за яе нідзе на белым свеце... Ж
 б а г і м о н т.
 І прыгажэй не будзе і няма,
 Ды гэтага ніколі я не ўбачу,
 Бо ў сэрцы вы.
 Б а ^ б а р а .
 Яе вы цалавалі? Ж
 ы г і м о н т.
 Яна сама мяне пацалавала
 І пажадала шчасця мне і вам:
 «Жывіце доўга, смерць сусгрэньце разам.
 Каханне Бог вам даў, дык не згубіце часам».
 Б а р б а р а.
 Я — грэшніца!
 Ж ы г і м о н т.
 Што з вамі, каралева? Я вас пакрыўдзіў, можа,
 незнарок? Б а р б а р а.
 Я — грэшніца, я — грэшніца, о Божа! За самую
 пачварную хлусню Страшней недагавораная праўда. Ж
 ы г і м о н т.
 Я ўсё вам раскажаў! Ды не, яшчэ не ўсё!
 Яна падаравала вам пярсцёнак. Ён
 цудадзейны! Гоіць добра раны!

Я — грэшніца... Даруй мне, мой каханы.

Падае на рукі Жыгімонту.

Жыгімонт.

Сюды, сюды! Ёй дрэнна! Памажыце.

Выносіць Барбару на руках. З'яўляецца Мнішак.

Мнішак. Каралева сказала, што бачыла свой сон у ноч перад нядзеляй. Самай занюханай знахарцы вядома, што гэтыя сны спраўджваюцца толькі да апоўдня, у тую ж вядзелю, перад якой быў сон. Калі ён спраўдзіўся, дык беднай дзяўчынцы нічым не дапаможаш — хай яна будзе свае апошнія паўгода шчаслівай. Калі да апоўдня маю бутэлечку ніхто не чапаў, дык сон каралевы быў пустым і нічога нікому не пагражае. І ў тым выпадку, і ў тым няма сэнсу шукаць гэтую бутэлечку. Гары яна гарам! Але ж каралева запатрабавала, каб я яе абавязкова нрывёз. Дык што'з таго? На гэтай зямлі столькі атруты, столькі гадасці, знайду я што-небудзь і для каралевы. Тады чаго ж я сюды прыязджаў? Нясвіж! Палац Радзівілаў. Файныя мясцівы... Чаму б не прыехаць?

Кракаў. Кафедральны сабор. Жыгімонці

Барбара у каранацыйных уборах.

Жыгімонт.

Прымі нас, Уселітасцівы Божа... Бар

бара.

Прымі як непадзельнае — Адво...

Жыгімонт.Прымі як непадзельнае — Адно...

Барбара.Прымі нас, Уселітасцівы Божа...

Жыгімонт.Адна Душа, адно Жыццё і Кроў...

Барбара. Бог ёсць Любоў, і мы цяпер — Любоў...

Жыгімонт. Бог ёсць Любоў, і мы цяпер — Любоў... Б

арбара.

Адна Душа, адно Жыццё і Кроў...

Няхай Твой грозны гнеў нікога не кране,

Даруй усім, і ўжо апошняй мне. Жы

гімонт.

Барбара, што з табой? Бар

бара.

Бывай, мой любы...

Жыгімонт.

Чаму бывай?

Барбара.

Я — грэшніца... Ж

ыгімонт.

Ніхто...

Няма нікога без граху на свеце,

Каханне наша ўсё нам даравала.
Б а р б а р а.
Я злу паверыла і грэшнай болей стала,
І не зямны, нябёсаў строгі суд
Абвесціць справядлівы свой прысуд...
Мой любы, ты даруй мне...
Ж ы г і м о н т.
Я кахаю...
І не аддам!
Б а р б а р а.
І мне не трэба раю...
Ніколі ад цябе не адыду.
Нават тады, калі ў нябыт сыду...

ЧАСТКА ТРЭЦЯЯ

ВЕЧНАСЦЬ

Нясвгж. Лета 1551 года. Парк перад палацам Радзівілаў.
Ноч. М н і ш а к і Р а д з в і л ы .

М н і ш а к.
А каралю з Нясвіжа трэба з'ехаць.
І тэрмінова.
Р а д з і в і л Ч о р н ы.
А чаму?
М н і ш а к.
Чаму?
Мы трошкі загуляліся з чарцямі,
І пратапталі сцежку на той свет.
Яна па гэтай сцежцы і прыходзіць,
І па Нясвіжы ходзіць, ходзіць, ходзіць... Р а
д з і в і л Р у д ы.
Ды хто яна?
М н і ш а к.
Сястра ваша! Барбара!
Я тыдзень па начах ужо не сплю
І Бога, хоць не веру, а малю,
Каб заступіўся. Чуеце? Ізноў
Рыданні, стогны, плач у вашым парку. Р а д
з і в і л Р у д ы.
Ды гэта вецер...
М н і ш а к.
Гэтак галасіць
Не можа вецер! Гэта здань Барбары...
Яе кароль так клікаў апантана.
Яна і прыляцела... нечакана...
Р а д з і в і л Ч о р н ы.

А мо дзіця якое ў парку плача?... М
ніша к.
Квязь, не і не! Я сёння сам убачыў!
Радзівіл Руды.
Каго?
Мнініа к.
Каго-каго! Каго жэшчэ? Барбару...
У тым баку... Вунь там. Паміж трох ліп. Ра
дзівіл Руды.
То, можа, гэта Бжэнка?

Мніша к.
Не, не Бжэнка!
Яна была са мной... каля мяне...
А тая... калыхалася ў паветры!
У адзенні чорным і... плыла між дрэў!
Калі дзяўчо ад жаху закрычала,
Дык тая ўсхліпнула вось так во... і прапала.
Па мне й цяпер цячэ халодны пот,
І сэрца закацілася ў живот.

Радзівіл Чорны.
Дзе ўсе было?

Мніша к.
Вунь там вунь. Ра
дзівіл Руды.
Пакажыце.

Выходзяць. З'яўляецца Жыгімонт.

Жыгімонт.
Заснуць бы так, каб не прачнуцца зноў, Бог
ёсць Любоў... Бог ёсць Любоў... Сысці ў
нябыт, як бы прыйсці дамоў, Бог ёсць
Любоў... Бог ёсць Любоў... І ў спёку
холадна, аж стыне ў сэрцы кроў, Бог ёсць
Любоў... Бог ёсць Любоў... Пакута вечная,
як кара ўсіх багоў, Бог ёсць Любоў... Бог
ёсць Любоў...

З'яўляецца Бжэнка.

Бжэнка. Ваша вялікасць! Я прашу вас: адпусціце мяне! Мне страшна... Лепей ужо ў
манастыр! Лепей куды заўгодна... толькі не тут... Я... Я не магу... Я баюся! Яна мяне
задушыць, а за што? Хіба я вінаватая, што падобная на яе?... Я ёй нічога дрэннага не
зрабіла... Мне страшна... Мне страшна, калі вы гледзіце на мяне... Мне страшна, калі
вы датыкаецеся да мяне... Мне страшна, калі вы цалуеце мяне... Мне здаецца, што
мяне цалуе... нябожчык... Мярцвяк!

Уваходзіць Радзівіл Руды.

Радзівіл Руды.
Ваша вялікасць! Мнішакутапіўся!
Ён нешта страшнае заўважыў

Сярод дрэў
І бегчы кінуўся...
Там сажалка... Ён скочыў!
І каменем на дно. Усё, не дастаць.

Выходзіць.

Б ж э н к а.

Я жыць хачу!!! Не саграшу ніколі!
Маліцца буду вечна за яе!
Я выйду замуж, калі нехта возьме!
За што?! За што? За што ёй помсціць мне?
Я перад ёй ні ў чым не вінавата! Я не сама...
Мяне сюды прывезлі! І загадалі, каб любіла вас...
Заместяе... Не давядзі Гасподзь! Любіць вас...
Лепей брыдка пачвара,
Любы страшыдла, чымсьці вы, кароль!
Адпусціце мяне... Ж ы г і м о н т. Супакойся, дзяўчынка... Заўтра цябе
адвязуць да бацькі ў Кракаў... Б ж э н к а. Не! Я пайду сёння... Пешкі пайду... Гэта
дурное месца! Гэта Нясвіж! Калі я застануся тут хоць яшчэ на адну ноч... Яна мяне
задушыць... Адпусціце... Я прашу вас, адпусціце мяне... зараз...
Ж ы г і м о н т. Як хочаш... Я загадаю, каб табе далі грошай...
Б ж э н к а. Не трэба! Ж ы г і м о н т. Як хочаш. Бывай.
Б ж э н к а. Дзякуй, ваша вялікасць... Хай вас Бог прылашчыць у вашым адчаі і горы...
Дазвольце руку пацалаваць... свайму каралю... Толькі як каралю...

Цалуе руку Жыгімонта.

Ж ы г і м о н т. Праспявай мве ва развітавве і... бывай. Б
ж э н к а (*спявае г адначасова адыходзгць*).

На моры вутачка купалася,
Пакупалася, у бор паляцела,
У барочку шчыранька грагаць стала:
— Дзе ж мае дзетачкі падзяваліся?
Ад свайго гняздзечка адчураліся.
Дзе ж мае дзетачкі падзяваліся?
Ад свайго гняздзечка адчураліся.

З'яўляецца Ч о р н а я П а н н а.

Ч о р н а я П а н н а.

Хадзі сюды, хадзі сюды, каханы...

Ж ы г і м о н т.

Памерла ты, і я з табой забраны,
Журба — мая дзяржава, мой прастол,
Змрок на душы, як у асеннім лесе.

Ч о р н а я П а н н а.

Баль адшумеў, і ціша навакол.

Ж ы г і м о н т.

Каханая...

Чорная Панна .
 У чорным небе дрэмле ясны месяц.
Жыгімонт .
 Барба-а-а...
Чорная Панна .
 Абліты цьмяным срэбрам лес і дол.
Жыгімонт .
 Любая...
Чорная Панна .
 І болей не чуто птушыных песень. **Жыгімонт .**
 Родная...
Чорная Панна .
 Усімі зоркамі мяне цалуе ноч. **Жыгімонт .**
 Адзіная...
Чорная Панна .
 Ласкавы ветрык лашчыць, лашчыць грудзі... **Жыгімонт .**
 Не пакідай мяне...
Чорная Панна .
 І гладзіць цемра мне павейкі воч. **Жыгімонт .**
 Не пакідай...
Чорная Панна .
 Я зведаю... чаго не зведаць людзям. **Жыгімонт .**
 Не пакідай...
 Знікаюць у цемры.

Ад аўтара. Літоўская прыгажуня Барбара Радзівіт была каранавана як каралева Польшчы ў снежні 1550 года. Роўна праз паўгода, 8 мая 1551 года, яна памерла. Пахавана ў Втенскім саборы. З яе партрэта быў намаляваны абраз Маткэ Боскай Вастрабрамскай — вечны ггомнгк вялгкаму Каханню...